

Kaukių karnavalo dalyviai Luokėje apie 1936-uosius metus. Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš Reginos Stonkutės-Žukienės archyvo

se. Vestuvinininkai visus vaikus turėdavo vaišinti saldainiais. Per vestuves būdavo statomi vartai – užtvaros. Kai vestuvinininkai važiuodavo per kaimą, jaunieji ar piršlys turėdavo kelią išsipirkti. Į vestuves, be kviestinių svečių, susirinkdavo ir nekviesti, vadinamieji „styrinininkai“. Jie styrodavo už lango, žiūrėdami į vestuvinininkus, šokdavo kartu su vestuvinininkais, tačiau prie stalo nesėdavo.

Į bažnyčią pažūrėti jungtuvėlių sugužėdavo miestelio smalsuoliai ir vaikai, ypač tais atvejais, kai jaunasis turėdavo „nuodėmę“. Gerai prisimenu vieną „šliūbą“, kai jaunikniui segant žalią šakelę (per vestuves pamergė merginos vainikėlį, kuris būdavo prisegtas kairėje kasų pusėje, persegdavo į dešinę pusę, o jaunajam pajaunys puokštelę prisegdavo ant atlapo) į priekį išėjo vaiku vedina moteriškė ir pasakė „Štai tavo vainikas“. Kilo sąmyšis, bet jungtuvės vis tiek įvyko.

Iš meilės tais laikais tuokdavosi nedaug kas. Dažniausiai jaunosius supiršdavo. Svarbų vaidmenį vaidino pasoga, nes reikėdavo broliams ir seserims išmokėti dalis ar atiduoti ūkio skolas. Vis dėlto taip sukurtos šeimos buvo gana patvarios – oficialių skyrybų negalėdavo būti. Vieniųjų motinų nebuvo daug, tačiau pasitaikydavo.

(Nukelta į 58 p.)

1939 m. Luokėje vykusio Vasario 16-osios minėjimo dalyviai. Laikraštis „Žemaičių prietelius“ (1939 m. kovo 2 d., Nr. 9) pranešė: „Luokėje buvo minima Lietuvos Nepriklausomybės šventė. Pamaldose dalyvavo visos katalikiškos draugijos. Po religinės dalies naujos mokyklos patalpose įvyko iškilmingas posėdis.“ Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš Mato Kirlio rinkinio

IŠKILŪS LUOKĖS KRAŠTO ŽMONĖS

(Atkelta iš 55 p.)

surinkusi daug kraštotyrinės medžiagos apie savo giminės ir Luokės istoriją.

MARTYNAS IŠ LUOKĖS

XV a. Žemaičių vyskupas. Pasižymėjo itin didele dora, atsidavimu savo darbui, geru bažnytinių reikalų tvarkymu. Žemaičių vyskupystę valdė trumpai – apie pusę metų.

OGINSKIS OGINSKIS ANDRIUS IGNAS JOACHIMAS JUOZAPATAS

Kunigaikštis, LDK valstybės ir politikos veikėjas (Lietuvos ginklininkas, Abiejų Tautų Respublikos pasiuntinys Vienoje ir Sankt Peterburge, Trakų kaštelionas (1778–1783 m.), Trakų vaivada (1783–1778), Ašmenos (nuo 1757 m.), Guzovo, Kadarijos, Mockų ir Platelių seniūnas). Jis kurį laiką valdė Platelius ir Luokę Žemaitijoje. Andrius buvo Tado Pranciškaus Oginskio (1712–1783) ir Izabelės Radvilaitės sūnus, kompozitoriaus, valstybės ir politikos veikėjo Mykolo Kleopo Oginskio (1765–1833) tėvas.

Gimė 1740 m. balandžio 13 d. Taduline (Vitebsko vaivadija), mirė 1787 m. rugsėjo 12 d. savo dvare Guzove (Lenkija).

PALIONIS VIRGINIJUS

Luokės Visų Šventųjų parapijos klebonas. Gimė 1971 m. rugsėjo 25 d. Gargžduose – Janinos ir Laimučio Benedikto Palionių šeimoje. Baigė Telšių kunigų seminariją. Į kunigus įšventintas 1998 m. liepos 19 dieną. Luokės Visų Šventųjų parapijos ganytoju dirba nuo 2009 m. rugpjūčio 10 dienos. Aktyvus Luokės bendruomenės narys. Siekdamas visų miestelio institucijų – mokyklos, kultūros centro, mokyklos, bendruomenės – ir verslininkų bendrystės, pats aktyviai įsijungė į Luokės visuomeninę, plačiai atvėrė duris bendruomenei. Jis pritraukė į bažnyčią daug jaunų žmonių. Miestelio bendruomenė jam dėkinga už įvairias iniciatyvas ir bendrą darbą.

PALSKYS EUGENIJUS

Lietuvos teisininkas kriminalistas, teisėtyrininkas penalistas. Gimė 1940 m. balandžio 6 d. Naujamiestyje (Panevėžio apskr.), mirė 2001 m. birželio 20 d. Vilniuje). 1958 m. baigė Luokės vidurinę mokyklą, 1963 m. –

(Nukelta į 59 p.)

Lietuvos nepriklausomybės 10-mečio proga Luokėje Kosto Vaigausko sukurtas ir pastatytas paminklas (atidengtas 1929 m. rugpjūčio 15 d.). Už paminklo matosi dalis Turgaus aikštės ir Telšių gatvė. Fotografuota iki 1934 metų gaisro. Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš Eglės Butautaitės srchyvo

(Atkelta iš 57 p.)

Klebonas, lankantis vyskupui, iš sakyklos duodavo ataskaitą apie parapiją. Pasakydavo kiek gimė, kiek mirė, kiek yra nesantuokinių vaikų ir kas gyvena susimetę. Parapijai žinia, kad gimė nesantuokinis vaikas ar kad kas nors gyvena nesusituokę, buvo negarbė. Pašiepdami žmonės nesantuokinius vaikus vadindavo benkartais ir šie dėl to, jog būdavo gimę ne santuokoje, dažniausiai labai kentėdavo. Luokėje buvo tokia mergina Levė (Eleonora). Ji gyveno Varnių gatvėje ir turėjo tris nesantuokinius vaikus. Po karo tie vaikai, suradę sviedinį, bandė jį susprogdinti ir visi žuvo. Ji labai tų vaikų gailėjosi.

MOTERŲ ĮVESDINIMAS Į BAŽNYČIĄ

Buvo paprotys, kad pagimdžiusi kūdikį moteris po kelių savaičių turėdavo būti įvesdinama į bažnyčią. Kunigas sukalbėdavo maldą ir ją palaimindavo. Taip 1935 metais, gimus mano sesei, ir mano mama buvo įvesdinta į bažnyčią. Aišku, taip darydavo ne visos moterys, kunigai nebūtų turėję tiek laiko, kad visas įvesdintų, bet žymesnės parapijos moterys šias apeigas bažnyčioje atlikdavo. Tikriausiai bažnyčiai už tai reikėdavo paaukoti šiek tiek pinigų. Senovėje tas paprotys buvo plačiai paplitęs.

KRIKŠTYNOS

Vaikus krikštydavo bažnyčioje ir klebonijoje. Vaikelį nunešdavo krikšto tėvai, o kūdikio tėvai dažniausiai tose apeigose nedalyvaudavo. Krikšto mama pirkdavo krikšto suknelę. Krikšto tėvas mokėdavo už pakrikštijimą. Krikštatėviai Luokėje būdavo vadinami kūma ir kūminu.

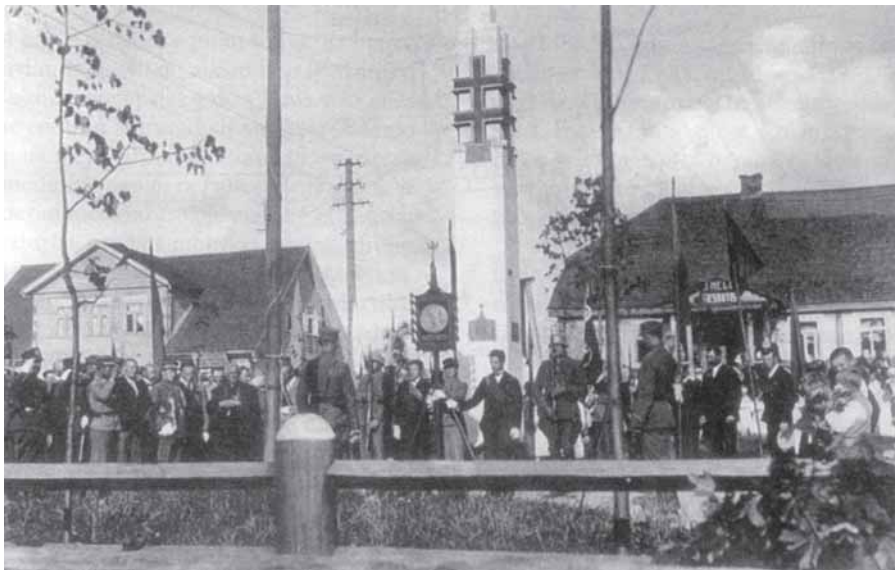
UŽGAVĖNĖS

Labai linksmai Luokėje buvo švenčiamos Užgavėnės. Vaikai iš anksto joms ruošdavosi. Pasidarydavo „ličynas“ (kaukes), kurios vaizduodavo velnią ar seną barzdotą žydą. Išsiversdavo kailinius vilnomis į viršų, susijuosdavo diržu, į rankas pasiimdavo botagą ir, taip pasirėdę, visu būriu lankydavo miestelio gyventojus ir kaimynus. Suėję į kambarį šokdavo, pliauškindavo diržu ir sūkaudavo „Joške tanc [...]“, prašydavo Užgavėnių blynų ar šiaip dovanų. Mes, mergaitės, dažniausiai persirengdavome ubagėmis – ant akių užsismaukdavome skarelę, užsikabindavome terbą ir eidavome ubagauti. Įėjusios į vidų suklaupdavome ir giedodavome: „Šventas Jackau, duok bulvių kleckų, lašinėtų ir varškėtų, kad net dantys išbarškėtų [...]“ Persirengę vaikščiodavo ir suaugusieji. Jie kiemus lankydavo vakare. Moterys persirengdavo čigonėmis, ubagėmis, vyrai vaizduodavo Lašininį ir Kanapinį. Ubagauti eidavo ir mūsų mama. Ji mums pasakodavo, kad anksčiau Luokėje būdavo paprotys deginti Morę, bet man augant to nebuvo. Per Užgavėnes visuose namuose būdavo kepami mieliniai Užgavėnių blynai, pampučkėmis vadinami, miestelio moterys kartais surengdavo ir blynų balių.

KALĖDŲ ŠVENTĖS, NAUIJIEJI METAI

Kaip mes laukdavome Kalėdų! Kaip nelauksi, jei tai Kalėdų atostogos, šventas Kūčių vakaras, linksmos Bernelių mišios, puošni eglutė ir... Kalėdų senelis, kuris tik kartą per metus apsilanko. Jau iš anksto prieš Kalėdas mama nupirkdavo spalvoto ir blizgančio popieriaus. Iš jo klijuodavome margaspalves grandinėles eglutei papuošti. Kai kurias grandinėles, kurias žemaitiškai vadindavome lenciūgėliais, darydavomės iš šiaudų gabalėlių, tarp jų įverdami iškirptas iš popieriaus sidabro ir aukso žvaigždutes.

Buvau miestelio vaikas, tėvelis buvo tarnautojas, mama šeiminkaudavo namuose. Kaip ir daugelis kitų Luokės gyventojų turėjome žemės – tėvelis buvo nusipirkęs 10 ha, o senelis, mamos tėvas, turėjo 8 ha. Mano vaikystės metais miesteliuose daugelio namuose, kuriuose augdavo vaikai, jau buvo puošiamos eglutės, kaimuose tai buvo retas dalykas. Kalėdų laukdavo ir suaugusieji. Jau iš anksto tam nuteikdavo Adventas: šalti šarmoti sekmadienių rytmečiai, kai dar tamsoje, girgždant sniegui eidavome į bažnyčią „ant rarotų“. Penktadieniais ir trečiadieniais valgydavome bulves su kanapių spirgučiais, silkes, pakepintas ant anglių, su rūgštu pienu. Silkės tuomet buvo pigios. Už vieną litą krautuvininkas duodavo jų 20, o mažesnių – ir daugiau. Atėjus Kūčių dienai buvo sausas pasninkas, be pieno, mėsos, bet dažniausiai ir visai nieko nuo pat ryto nevalgydavome. Prieš Kūčias visi namai būdavo išplaunami, išdulkunami, viskas sutvarkoma. Iš miško parnešdavo eglutę. Nuo pat ryto senelė, atsisėdusi virtuvėje ant grindų, moliename puode ilgu ližės (ja į krosnį pašaudavo kepamą duoną) kotu trindavo aguonas aguonų pienui. Mama kepdavo meduolį ir kūčiukus, mūsų šližikais vadinamus, virdavo šaltieną ir iškepdavo žąsį ar antį su kopūstais Kalėdoms, gamindavo Kūčių valgius. Papuoš-

Nuotraukose (iš viršaus): Luokės turgaus aikštėje vykusios švėtės akimirka. Fotografiuota iki 1934 metų; Šventė Luokės turgaus aikštėje 1938 metais (matosi aikštės rytinė dalis). Fotografai nežinomi. Nuotraukos iš Algimanto Miškinio knygos „Vakarų Lietuvos miestai ir miesteliai“ (Knyga I, Vilnius: Savastis, 2004)

davome Kalėdų eglutę: viršūnėje pakabindavome iš spindinčio popieriaus iškirptą didelę žvaigždę, o mamos nupirktais stikliniais žaisliukais – varpeliais, stiklo burbulais, paukščiukais, kurių buvo mažai, puošdavome šakas. Dar ant eglutės pakabindavome obuolių, saldainių, mamytės iškeptų sausainukų – žvaigždučių, mėnuliukų. Eglutės žemutinėse šakelėse išvingiuodavome pasidarytas popierines grandinėles. Ant šalių kur ne kur prisegdavome liktorėlius su žvakutėmis arba jas tiesiog pririšdavome prie šakelių, visą eglutę primėtydavome mažų vatos gumulėlių, kad eglutė atrodytų tarsi apsnigta. Pakabindavome krautuvėje nupirktų šaltųjų ugnelių, jos uždegtos spinduliudavo ir kibirkščiuodavo, bet būdavo tikrai šaltos; neatmenu, kad nuo jų eglutė būtų kada nors užsidegusi.

Pavakary senelis iš daržinės parnešdavo kuokštą kvepiančio šieno, jį paskleisdavo ant stalo didžiajame kambaryje. Stalą mama užtiesdavo balta staltiese. Stalo viduryje, garbingiausioje vietoje, padėdavo lėkštelę su kalėdaičiais (plotkelėmis), aplink sudėdavo šaltuosius Kūčių valgius: silkę su įvairiais priedais, mišraines, raugintus ir marinuotus grybus. Prie stalo sėsdavo visa šeimyna, visada būdavo ir svečių – koks nors vienišas valdininkas ar kaimynai. Prie stalo pirmiausiai sukalbėdavome maldą „Tėve mūsų“, tada mamytė padalindavo kalėdaičius. Juos, dalindamiesi vieni su kitais, laužydavome ir sakydavome linkėjimus. Tada pradėdavome Kūčių vakarienę. Tėvelis suaugusiesiems įpdavo „Trejų

(Nukelta į 60 p.)

IŠKILŪS LUOKĖS KRAŠTO ŽMONĖS

(Atkelta iš 57 p.)

Vilniaus universiteto Teisės fakultetą. 1963 m. tapo Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamojo proceso ir kriminalistikos katedros asistentu, lektoriumi, 1977–1983 m. ėjo šios katedros vedėjo pareigas. 1975 m. tapo Vilniaus universiteto docentu. Nuo 1971 m. – teisės mokslų kandidatas. 1983 m. pradėjo dirbti dėstytoju Minsko aukštosios SSRS vidaus reikalų ministerijos mokyklos Vilniaus filiale. 1990–1992 m. ėjo Lietuvos policijos akademijos (nuo 1997 m. – Lietuvos teisės akademija, nuo 2000 m. – Lietuvos teisės universitetas) mokslo prorektoriaus, 1992–2001 m. – katedros vedėjo pareigas. 2000–2001 m. buvo šio universiteto Senato pirmininkas. Nuo 1994 m. – profesorius.

RAILA STASYS

Kunigas, rašytojas, lietuviams skirtos radijo laidos „Bendruomenės balsas“ (pradėta transliuoti 1953 m. sausio 3 d.), lituanistinės mokyklos steigėjas Filadelfijoje, Lietuvių katalikų religinės šalpos reikalų vedėjas JAV 1960–1976 metais. Išsamiau apie jį – Reginos Stonkutės-Žukienės publikacijoje „Senosios Luokės istorijos“, p. 34–35.

STONKUTĖ-ŽUKIENĖ REGINA

Mokslininkė, vaistininkė, kraštotyrininkė. Gimė 1928 m. birželio 8 d. Luokėje (Telšių apskr.) Celinos Juškevičiūtės-Stonkienės ir tarnautojo, politinio kalinio Juozo Stonkaus šeimoje. 1939 m. baigė 6 skyrių Luokės pradžios mokyklą, 1939–1945 m. toliau mokėsi Telšiuose, baigė progimnaziją ir gimnaziją aukso medaliu. 1945–1949 m. studijavo Kauno universitete farmaciją, įgijo provizorės išsilavinimą ir diplomą su pagyrimu. Studijų metais garsėjo kaip gera šachmatininkė, buvo Farmacijos fakulteto profsąjungos komiteto pirmininkė. 1949–1950 m. dirbo Anykščių vaistinėje receptare, 1950–1952 m. – Debeikių (Anykščių r.) vaistinės vedėja, 1952 m. nuo vasario iki gegužės – Anykščių rajono vaistinės vedėjo pavaduotoja. Dirbdama Anykščiuose ji dalyvavo respublikinėse kaimo jaunimo šachmatų varžybose Vilniuje ir tapo čempione. Nuo 1952 m. iki šiol gyvena Vilniuje. 1954 m. R. Stonkutė-Žukienė stažavosi Sankt Pe-

(Nukelta į 61 p.)

Nuotraukose: Tautos dienos renginių, vykusių ant Šatrijos kalno 1937 m. birželio 13 dieną, dalyviai. Iškilimėse dalyvavo apie 20 tūkst. žmonių. Fotografai nežinomi. Nuotraukos iš leidinio „Mūsų kraštas“ (1937-06-18, Nr. 25)

(Atkelta iš 59 p.)

devynerių“ ar kokios kitos žolelių traukinės „dėl apetito“. Mama sakydavo: „Pirmiausiai pradėsime nuo pusryčių“ (suaugusieji dažniausiai visą dieną nebūdavo nieko valgę), tai yra nuo šaltųjų užkandžių, tik prie silkės senelė atnešdavo virtų bulvių. Vėliau būdavo pietūs – karštas sultinys, išvirtas iš džiovintų baravykų, grybais įdaryti pyragėliai, kepta žuvis su bulvėmis bei raugintais kopūstais ir, galiausiai, Kūčių valgiai: raudonas spanguolių kisielius, kūčiukai su aguonų pienu, virti kviečiai su medaus miešimu, virti skryliai (lazankos) su maltom saldžiom aguonom, džiovintų vaisių kompotas ir meduolis. Visada pagal paprotį turėjo būti ne mažiau kaip dvylika valgių. Pavalgę iš po staltiesės traukdavome šieno šiaudelius. Jei kas ištraukdavo ilgą smilgą, džiaugdavosi, kad ilgai gyvens, kam tekdavo šakotas žolynas, – bus turtingas ir, neduok Dieve, ištraukti trumpą...

Kūčių vakaras visada buvo slėpiningas, atrodydavo, kad visi daiktai atgyja ir kažką nori pasakyti. Todėl burdavome ir spėdavome ateitį. Viengungiai traukdavo iš maišelio riešutus ir suskaičiuodavo – pora, ne pora... Tarnaitė bėgdavo į kiemą atsinešti glėbio malkų, jas taip pat skaičiuodavo – gal kartais bus pora. Į duris nuo kojos mesdavome batą. Jei batas į duris pataikydavo nosimi – iš namų kitais metais išeisi. Suspausdavome kumštyje lapą ir, padė-

ję gumulą ant lėkštės, uždegdavome, tada stebėdavome degėsių šešėlį ant sienos. Iš jo figūrų spėdavome, kas laukia ateityje. Į šaltą vandenį pildavome tirpintą bičių vašką ir žiūrėdavome, kokios susidaro figūros: pamačiusios žiedą merginos džiaugdavosi – bus vestuvės ir baisėdavosi pamačiusios karštą... Mama pasakodavo, kad dėdienė jaunystėje kartą Kūčių vakarą viena sėdėjo tamsiame kambaryje prieš du kampu sustatytus veidrodžius, iš kraštų degė po žvakę. Sėdėjo ir žiūrėjo, kas pasirodys tarp veidrodžių susidariusiame kampe. Sako, tarsi pamačiusi dėdę...

Po vakarienės, nuvalius stalą, sieną išnešdavo į tvartą ir padalindavo gyvuliams. Sakydavo, kad tą šventą naktį gyvuliai kalba ir žmogus gali jų kalbą suprasti. Magėdavo nueiti į tvartą pasiklausti, bet būdavo labai baisu...

Ankstų Kalėdų rytą visi skubėdavo į Bernelių mišias. Bažnyčia, išpuošta eglėmis, visa švytėdavo nuo žvakių šviesos – jos degdavo ant visų penkių Luokės bažnyčios altorių. Elektros tada dar nebuvo. Vėliau jau žibėjo elektros lempučių girliandos. Bažnyčia būdavo sausakimša žmonių iš miestelio ir suvažiuosiu ar atėjusių iš kitų parapijos vietovių. Linksmaus Kalėdų giesmes gražiai giedodavo bažnyčios choras, o jam pritardavo Šaulių sąjungos Luokės skyriaus dūdų orkestras. Viešpataudavo nenusakomai iškilminga ir džiaugsminga nuotaika, visi džiaugdavomės gimus Kūdikėliui Jėzui, ir šviesiau darėsi širdyje.

Šatrijos kalno apylinkės. 2014 metai. Danutės Mukienės nuotrauka

Mes, vaikai, atsikėlę ryte, pirmiausiai bėgdavome prie eglutės, kur stovėdavo iš vakaro padėti mūsų batukai, pažiūrėti, ką atnešė Kalėdų senelis. Mes tikėjome, kad jis tikrai mums bus atnešęs kokį žaislą ar saldumyną. Vieną kartą jis man atnešė net skaitinių knygą, kurią buvau palikusi mokykloje. Mano nuostabai nebuvo galo...

Antrą Kalėdų dieną pas mus dažnai viešėdavo kalėdninkai. Kartais tą dieną tėvai eidavo į svečius. Mes, vaikai, žaisdavome prie eglutės. Pasikiviesdavome kitų vaikų, arba mus kiti pasikiviesdavo. Suėję šokdavome ratelius, deklamuodavome eilėraščius, dalydavome žiedą, žaisdavome telefoną ir kt. žaidimus. Šeimininkai vaišindavo obuoliais, sausainiais, gira. Linksmausia būdavo pas vargonininką Batorą. Čia vargonininkas su dukra Jadvyga, kuri buvo už mane gal metais vyresnė, skambindavo fortepijonu, o mes kartu su šeimininko sūnumi Steponu ir atėjusiais į svečius kaimynų vaikais šokdavome, dainuodavome. Ant eglutės žibėdavo įvairiausios žvakutės. Linksmai buvo laikai..."

Šaulių moterų iniciatyva prieš Naujuosius metus Luokėje buvo pradėti rengti kaukių baliai. Jie vykdavo valsčiaus salėje. Į juos, pasipuošę kaukėmis, susirinkdavo dalyviai iš viso valsčiaus. Dažniausiai tai būdavo jauni žmonės, bet ne paaugliai. Aktyviai šiuose renginiuose dalyvaudavo miestelio inteligentai. Būdavo komisija, kuri išrinkdavo gražiausias kaukes. Nugalėtojams iš tų lėšų, kurias surinkdavo už bilietus, skirdavo nedidelę premiją. Būdavo įvairių kaukių personažų: Naktis, Eglė, Šluota, Pikų dama, Gedimino pilis, čigonės ir t. t. Kiti dalyviai ant galvų užsimaudavo įvairias iš popieriaus padarytas kepure, užsidėdavo ant akių kaukes. Mane tėvai į tokius renginius nusivesdavo. Kiek prisimenu, mano mama vieną kartą buvo Pikų dama, o dėdienė – Naktis. Kai Aleknavičiai po gaisro gyveno pas mus, jų kepėjas, išmoningas vaikinai, keletą mėnesių iš kartono gamino krokodilo kaukę. Buvo padarytas visas krokodilo kūnas. Į salę jis įėjo keturpėscias. Kaukė nors ir buvo įdomi, bet nepatogi naudoti, tad jai premijos neskyrė. Tada man labai skaudėjo širdį, kad kepėjui nepasisekė; mačiau kiek jis darbo įdėjo.

KULTŪRINIAI RENGINIAI, VALSTYBINĖS ŠVENTĖS

Kaip jau rašyta, Luokės visuomeninės organizacijos valsčiaus ar parapijos salėje

rengdavo vakarus su vaidinimais. Aktyviausia buvo Šaulių sąjunga. Jos nariai pastatė vaidinimus „Aušros sūnus“, „Teta iš Amerikos“, „Kaminkrėtys ir malūnininkas“, keletą kitų nesudėtingų pjesių. Spektakliukus dažniausiai režisuodavo mokytojai, o dekoracijas piešdavo artistai. Mano tėvai buvo aktyvūs tų renginių dalyviai, nusivesdavo į juos ir mane. Aš dažniausiai klūpodavau prie pat scenos, gaudydama kiekvieną artistų žodį. Parėjus namo beveik žodis žodin visą veikalą atpasakodavau močiutei. Po vaidinimų būdavo šokiai. Grodavo dūdų orkestras. Moterys valsčiaus raštinėje, kuri buvo šalia salės, įrengdavo bufetą. Būdavo vyno, alaus, limonado, padarydavo sumušinių, iškepėdavo sausainių. Iš to gaudavo šiokių tokių pajamų – jos papildydavo organizacijos kasą. Renginių dalyviai turėdavo nusipirkti bilietus. Pasigėrusių ir besipešančių tokiuose vakaruose nepasitaikydavo. Juose visi gražiai linksmindavosi.

Vasarą gegužinės būdavo rengiamos pusė kilometro nuo miestelio buvusiam Mockaus alksnyne. Šokiuose grodavo miestelio šaulių dūdų orkestras. Tradiciškai tokia gegužinė vyko ir 1941 m. birželio 22-osios vakarą. Ją surengė miestelio valdžia. Buvo ten nuėjusios ir mudvi su mama. Gerai prisimenu, kaip partorgas Sutkus parodė į padangėje skrendančius lėktuvus ir pasakė: „Štai mūsų sakalai skrenda priešų naikinti“. Jau buvo prietema ir jis nematė, kad ant lėktuvų sparnų buvo kryžiai. Parėjus namo iš gegužinės pamatėme, kad Varnių gatve per Sauslaukę važiuoja tankai. Atėjęs rusas karininkas mūsų paklausė kelio į Varnius...

1937 m. visų visuomeninių organizacijų iniciatyva, pritariant apskrities ir valsčiaus valdžiai, birželio mėnesį ant Šatrijos kalno įvyko didelė šventė. Iš Luokės į Šatriją visos organizacijos ėjo išsirikiavusios, taip pat ir mokiniai. Ant kalno stovėjo iš rąstų pastatytas bokštas (jis buvo naudojamas žemėlapiams tikslinti). Berniukai labai mėgdavo lipti į šį „karoblį“; iš jo buvo net Telšiai matyti. Per šventę šalia „karbolio“ buvo įrengtas altorius. Prie jo Luokės klebonas kan. Jurgis Daniusevičius laikė iškilmingas šv. Mišias. Vėliau kalbėjo iš Kauno atvažiavęs žemės ūkio ministras Stasys Putvinskis, vietos valdžios atstovai. Mes, mokiniai, dūdų orkestrui grojant liaudišką melodiją „Šalia kelio, vieškelėlio gyveno šaltyšius“, kalno papėdėje pa-

(Nukelta į 62 p.)

IŠKILŪS LUOKĖS KRAŠTO ŽMONĖS

(Atkelta iš 59 p.)

terburgo chemijos-farmacijos institute.

1962 m. iškėję už inžinieriaus konstruktoriaus, politinio kalinio Stasio Žuko. 1966 m. jai buvo suteikta aukščiausia provizorės-farmacinio darbo organizatorės kvalifikacinė kategorija. 1976 m. baigė vadovaujančių farmacijos darbuotojų kursus Maskvos I. Sečenovo medicinos institute. 1952–1993 m. (iki išėjimo į pensiją) dirbo Vyriausiojoje farmacijos valdyboje. 1952–1971 m. buvo šios valdybos gamybos skyriaus vedėja, prekybos-gamybos skyriaus viršininko pavaduotoja, gamybos skyriaus viršininkė, 1971–1988 m. – Valdybos viršininko pavaduotoja prekybos reikalams. Eidama šias pareigas R. Stonkutė-Žukienė buvo atsakinga už Lietuvos farmacijos pramonės įmonių darbą, medikamentų tiekimą vaistinėms ir gydymo įstaigoms. Ji parengė chemijos farmacijos fabriko „Sanitas“ ir Švenčionių vaistažolių farmacijos fabriko rekonstrukcijos technologinius projektus, rūpinosi įmonių technologijų tobulinimu ir produkcijos asortimento plėtimu bei kokybės gerinimu. 1988 m. reorganizavus valdybą į Respublikinį gamybinį susivienijimą „Farmacija“, 1988–1990 m. buvo susivienijimo generalinio direktoriaus pavaduotoja komercijai, 1990–1993 m. – susivienijimo Informacijos skyriaus viršininkė. Rinko ir teikė vaistinėms ir gydytojams informaciją apie vaistų veikimą, jų vartojimą, rengė lietuviškas vaistų anotacijas.

Ji taip pat vykdė mokslinius tyrimus. 1972 m. Vilniaus universiteto Ekonomikos fakulteto mokslinėje taryboje apsigynė mokslų kandidato disertaciją „Lietuvos TSR farmacijos pramonės ugdymo ir jos ekonominio efektyvumo didinimo problemos“ (1993 m. nostrifikuota socialinių mokslų, ekonomikos daktarė). Jos disertacijoje pateikti pasiūlymai įgyvendinti Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę: išplėta injekcinių tirpalų gamyba, pastatytas infuzinių tirpalų gamybos fabrikas, vaistinėse gaminamus vaistus pakeitė fabriko medikamentinė produkcija.

Daugelį metų aktyviai bendradarbiavo spaudoje. Kartu su Anatolijumi Kostiukevičiumi parengė spaudai žinytus „Žymiausi Lietuvos farmacininkai“ (leidinio „Lietuvos

(Nukelta į 63 p.)

Atkelta iš 61 p.)

rodėme sportinės gimnastikos pratimus. Telšių gimnazijos auklėtiniai ant kalno pastatytoje scenoje suvaidino „Lietuviškas vestuves“ ir tuo visus sužavėjo. Šauliai buvo pasipuošę, Katalikų moterų draugijos narės pasirėdžiusios tautiniais rūbais. Anuo metu šios draugijos iniciatyva buvo labai propaguojami tautiniai rūbai ir visos draugijos narės raginamos juos įsigyti ir nešioti. Tuomet labai daug moterų, merginų ir vaikų puošdavosi tautiniais rūbais. Po pasirodymų ant kalno visi šoko, linksminosi. Žmonių buvo daug ir po šventės visas kalnas buvo nutryptas, vietoje žolės liko tik juoda žemė. Vėliau valsčiaus vadovybė nutarė ant Šatrijos kalno nei gegužinių, nei kitų švenčių rengti neleisti. Sekantį pavasarį, mes, penkto skyriaus mokiniai, kalno papėdėje pasodinome medelių.

1930 m. visa Lietuva iškilmingai šventė turėjusio įvykti Vytauto Didžiojo karūnavimo 500 metų jubiliejų ir jo mirties sukaktį. Po visus Lietuvos miestelius keliavo Vytauto paveikslas, visur jis buvo garbingai sutinkamas. Iškilmingai buvo sutiktas ir Luokėje. Miestelio aikštėje, prie Nepriklausomybės paminklo, įvyko gyventojų susirinkimas. Šv. Mišias aukojo bažnyčioje, kurioje buvo pastatytas simbolinis Vytauto Didžiojo karstas.

Po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo visada miestelyje buvo minima Vasario 16-oji. Tą dieną įvairios organizacijos ir mokiniai rikiuotėje eidavo į bažnyčią, aikštėje vykdavo susirinkimas. 1929 m. Luokės centre buvo pastatytas Nepriklausomybės paminklas.

1934 m. Luokėje gražiai buvo pažymėtas prezidento Antano Smetonos 60 metų jubiliejus. Tada visiems mokyklos mokiniams buvo išdalintos gražios knygutės, kurioje buvo išspausdinta A. Smetonos biografija. Gavau knygutę ir aš, dažnai ją vartydavau.

ŽIEMOS, VASARAOS, RUDENS PRAMOGOS

Mes, miestelio vaikai, labai mėgdavome žiemą. Kadangi Luokė stovi ant kalnų, tai pasivažinėti rogutėmis visiems vietos užtekdavo. Ypač mums patikdavo šalia mūsų namų esanti Varnių pakalnė – nuo bažnyčios Varnių gatvė leidosi žemyn, ji buvo negrįsta. Pasnigus, rogutėse atsisisėdę ar ant pilvo atsigulę, vairuo-

dami kojomis, leisdavomės žemyn. Vėjas tik švilpdavo pro ausis. Stebiuosi, kaip neįvykdavo nelaimingų atsitikimų, nes gatvė dažnai važiuodavo arklių traukiamos rogės. Taip pat mėgdavome pakalnę, kuri ėjo nuo šventoriaus tvoros link špitolininkų tvartų. O didžiausia pakalnė buvo prie kapinių ir leisdavosi per bulvianas klebonijos link. Jei norėdavai čia važinėti, nusileidus nuo kalniuko reikdavo rogutes ilgai tempti į viršų.

Rudenį nuo lietaus patvindavo pievos. Spustelėjus šalčiui jos užšaldavo, pasidengdavo ledu ir upelis Vaidis. Tada prasidėdavo pačiūžų metas. Pirkties pačiūžas turėdavo tik žydukai. Kiti čiuoždavo savo darbo medinėmis pačiūžomis. Per jų apačią būdavo pertraukta stora viela. Aš labai geidžiau tikrų pačiūžų, bet tėvai jų man taip ir nenupirko. Ant ledu padengtos Saukos pievos Varnių gatvėje, arti senelio sodybos, jaunimas į ledą įkaldavo stulpą, prie jo pritvirtindavo ilgą kartį, o prie jos pririšdavo rogutes. Kartį sukdamo ir rogės lėkdavo ratu; tikra karuselė. Luokė neturėjo nei ežero, nei tinkamos maudytis upės. Jei vasarą norėdavai išsimaudyti, tekdavo važiuoti ar eiti už dviejų ir pusės kilometro – prie Virvytės upės (į Pavirvyčio kaimą pas Vasiliauskus). Jų šeima buvo didelė – 13 vaikų, žemės ėjo pagal Virvytę. Mes dažnai po vasaros dienos darbų važiuodavome maudytis į Virvytę. Į ją veždavome išskalbti ir išskalauti šarme išvirintus skalbinius. Upėje juos kultuvėmis išvelėdavo ir išskalaudavo. Ponia Vasiliauskienė leisdavo skalbinius padžiauti paupyje ant pievos. Patiesti skalbiniai karštą dieną bematant išdžiūdavo. Jie gardžiai kvėpėdavo gaivaus oro ir pievos žiedų aromatu. Man labai patikdavo šiltas vasaros lietus. Kartu su kitais miestelio vaikais smagiai braidydavome šiltose lietaus vandens balutėse.

Vasarą vargingesnės miestelio moterėlės užsidirbdavo rinkdamos uogas. Avietes rinkdavo Biržuvėnų miške, mėlynės – Byvainėje. Ten augo ir bruknės. Ir aš nueidavau uogauti į šiuos miškus. Žemuoges rinkdavome Pašatrijos alksnynuose. Rugsėjūčio mėnesį prasidėdavo grybų sezonas. Ankstyvą rytą, dar saulei nepatekėjus, miestelio gyventojai skubėdavo į Guivėnus. Dažnai jų kelias vedavo per mūsų senelio sodybą. Guivėnai buvo labai grybingas miškas. Čia augo įvairiausi grybai. Beveik visi grybautojai namo grįž-

Luokės apylinkės. Vaizdas nuo Šatrijos kalno.
2014 m. Danutės Mukienės nuotrauka

davo nešdami pilną kraitelę. Aš turėjau savo pamėgtas grybų vietas. Kol buvau vaikas, bijojau eiti toli į mišką. Baravykus rinkdavau Kirkučio ąžuolynėlyje, raudonikius – Guivėnų pakraštyje buvusiam Raudonviršyne.

RADIJAS, ELEKTRA, KINAS

Televizorių XX a. viduryje dar nebuvo. Net ir radijo aparatas buvo tik pas turtingesnius. Mano tėvelis iš pradžių pats pasidarė detektorinį radijo aparatą. Tekdavo jo klausytis su ausinėmis. Vėliau, apie 1932-uosius metus tėvelis Telšiuose, Nutauto parduotuvėje, pas ponios Almos Adamkienės tėvus, nusipirko FILIPS baterijinį aparatą. Tai buvo tikra šventė namuose. Pas mus paklausti radijo beveik kasdien ateidavo kaimynai. Gerai prisimenu, kaip 1933 m. Lietuva laukė parskrendant Dariaus ir Girėno. Tėvai, prigludę prie aparato, klausėsi.

Įvedus miestelyje elektrą, nusipirkome elektrinį aparatą. Kieme buvo pastatytas aukštas antenos stulpas. Mėgdavau sekmadieniais klausyti vaikų valandėlių, kurias transliuodavo iš Kauno. Močiutė sakydavo, kad tikriausiai ateis laikas ir bus galima ne tik klausyti vaidinimo, bet ir jį matyti. Dabar nieko nestebina nei televizoriai, nei kompiuteriai, nei internetas. Visa tai mums įprasta, ir ne tik tai. O mano vaikystės metais visi miestelio gyventojai bėgdavome į lauką, išgirdę lėktuvo gaudimą, nes labai norėdavome jį pamatyti. Tik per karą meldavome Dievą, kad lėktuvai neatskristų...

Į Luokę retkarčiais atvažiuodavo kinas. Kilnojama, ranka sukama kino aparatą atveždavo žmogus, visų vadinamas „Greičiau, greičiau“. Turbūt tokį vardą jis gavo todėl, kad kino juosta dažnai nutrūkdavo ir jis tada savo žmoną vis ragindavo, prašydamas greičiau, greičiau suklijuoti juostą. Kiną rodydavo parapijos salėje, o porą kartų net mūsų didžiajame kambaryje. Tai būdavo nebylūs filmai. Prisirinkdavo pilna patalpa žmonių. Mes, vaikai, tupėdavome prie pat ekrano ir įdėmiai sekėdavome jame vykstančią dramą.

ATLAIDAI

Aplinkinių kaimų gyventojams didžiausia pramoga būdavo atlaidai, didžiosios

šventės ir net paprastų sekmadienių pamaldos. Suvažiuodavo į jas arkliais, jaunimas – dviračiais, iš artimesnių apylinkių ateidavo pėsti. Vasarą žmonės stovėdavo per pamaldas ne tik bažnyčioje, bet ir šventoriuje. Savo daiktus (skaras, krepšius ir kt.) pasiilkdavo pas pažįstamus, arklius pastatydavo miestelėnų kiemuose ir prie šventoriaus. Pas mus „ant gaspados“ savo daiktus pasiilkdavo Ringailių, Skliauščių, kai kurie Petraičių kaimų gyventojai. Po pamaldų jaunimas pasipildavo į gatves. Vyresnieji eidavo apsipirkti į parduotuves.

Atvykę į bažnyčią, parapijiečiai susitikdavo su giminėmis, pažįstamais, sukinėdavosi po miestelį norėdami kitus pamatyti ir save parodyti, todėl visi stengdavosi pasipuošti. Tada madoje buvo ir skrybėlaitės. Vyresnės moterys puošdavosi šilkinėmis ar baltomis, kiauraraščiu papuoštomis skarelėmis. Pėstieji dažniausiai eidavo basi, o batus apsiaudavo tik pasiekę miestelį. Parapijoje buvo ūkininkų, kurie turėjo gražius arklius – eržilus. Jie pasagomis net ugnį skeldavo, kai vežimai važiuodavo miestelio grindiniu. Į pamaldas sekmadieniais fajetonu (karieta) atvažiuodavo Biržuvėnų dvaro savininkė ponia Gorskienė su dukromis. Jos visada sėdėdavo savo suole (klaupkoje) prie zakristijos. Su lineika į miestelį atvažiuodavo Atkočaičio šeima, gražius arklius turėjo Kirlys ir Paškovičius.

Organizacijų susirinkimai, vakarai dažniausiai vykdavo sekmadieniais ar švenčių dienomis. Katalikių moterų draugijos narės, pavasarininkai rinkdavosi parapijos salėje, o šauliai – valsčiaus salėje.

1939 m. Luokėje aš baigiau šešis skyrius ir įstojau į Telšių gimnazijos pirmąją klasę. Luokės mokyklą baigėme apie 30 vaikų, tačiau mokyti toliau išvažiuodavome tik septyni, iš jų du žydai – Zifas ir Movšovičius. Kiti liko padėti tėvams ar mokėsi amato.

Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, rusų karinės įgulos įsikūrė Lietuvoje, o Lietuva atgavo Vilnių ir dalį Vilniaus krašto. Žmonės sakė: „Vilnius mūsų, o mes rusų“. Pradėjo trūkti žibalo – jis buvo parduodamas ribotai. Krašte didėjo įtampa. Ji neaplenkė ir mūsų miestelio. Visi jautėme artėjančius pavojus...

IŠKILŪS LUOKĖS KRAŠTO ŽMONĖS

(Nukelta į 61 p.)

farmacija“ I tomas, 1998 m.), „Lietuvos farmacininkų erškėčių keliai“ (leidinio „Lietuvos farmacija“ II tomas, 2002 m.) bei istorinę monografiją „Lietuvos farmacija XX amžiuje“ (leidinio „Lietuvos farmacija“ III tomas, 2005 m.).

Apdovanota „Sveikatos apsaugos žymūno“ ženkleliu (1957 m.). Ji yra Lietuvos farmacijos sąjungos Garbės narė, (1997 m.), farmacinės visuomenės organizuoto konkurso „Nusipelnęs farmacijos specialistas“ laureatė.

Apie R. Stonkutės-Žukienės gyvenimą ir veiklą rašoma jos pačios ir Anatolijaus Kostiukevičiaus sudarytame žinyne „Žymiausi Lietuvos farmacininkai“ („Lietuvos farmacija“ I tomas, 1998 m.).

RABINOVIČIUS CHAIMAS ŠALOMAS

TUVIJA (dar žinomas kaip Chaimas Telzeris) Rabinas, Telšių ješivos vadovas – roš ješiva, Talmudo studijų metodo Telzer Derech pradininkas. Gimė 1856 m. Luokėje.

Jaunystėje mokėsi pas rabinus Meirą Simčą, Izraelį Salanterį ir Icchaką Spektorą. Rabino žmona buvo Osnat Geffen (1880–1942). Gyvenant jiems santuokoje gimė du sūnūs – Josifas ir Azrielis Rabinovičiai. 1896 m. buvo paskirtas vienos iš Kauno ješivų vadovu, vėliau dirbo rabinu Mosėdyje, 1904 m. paskirtas Telšių ješivos vadovu. Šias pareigas ėjo iki mirties. Savo studentus skatino studijuoti Talmudą itin detaliai. Mirė 1931 m. spalio 21 d. Telšiuose. Palaidotas Kauno žydų kapinėse.

RIMIDYTĖ RASA

Scenografė. Gimė 1961 m. Luokėje. Gyvena Vilniuje.

STULGINSKIS STEPONAS

Inžinierius architektas, pedagogas. Gimė 1908 m. balandžio 19 d. Sankt Peterburge, mirė 1995 m. kovo 17 d. Vilniuje.

Žymiausi Stepono Stulginskio suprojektuoti pastatai Žemaitijoje: 1936 m. – Motiejaus Valančiaus gimnazija (Telšiai), 1936 m. – sinagoga (Luokė), 1937 m. – kino teatras (Telšiai), 1937–1938 m. – Žemaičių muziejus „Alka“ (Telšiai), 1938 m. – kino teatras (Plungė), 1938 m. – mokykla (Luokė),

(Nukelta į 65 p.)